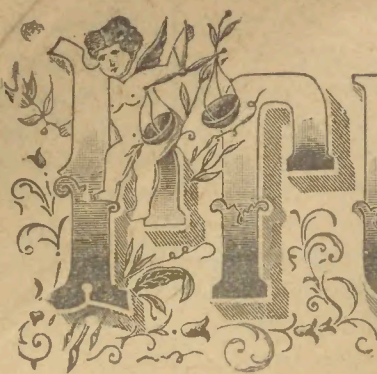

ՊԱՅՄԱՆՔ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ
Տարեկան . . 12 ֆր.
Վեցամսեայ . . 6 "
ԱՐՏԱՍԱՀԱՆ
Եւ իւր քիւ մէկ ծառով
Տարեկան . . 14 ֆր.
Վեցամսեայ . . 7 "
ԱՍԵՐԻԿԱ
Տարեկան 2.60 Տօլար
Վեցամսեայ 1.50 "
Կ Ա Ն Ի Կ

Երանոյշման տողը
20 անդիւր

Լ Ր Ա Ք Ի Ր

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Ե Ի Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒ Ի ԱՄԵՆ ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐԱԹ

Հ Ա Ս Շ Է

Rédaction du journal

„Iravounk“

VARNA (Bulgarie)

Редакция

на ВѢСТНИКЪ

„Иравункъ“

ВАРНА

Գրողները եւ
լեւ տրոշիր

ՊՈՐՈՏԱԽՈՍ ՄՍՍՈՒԼԸ

Նորածնութեան կարգին անցեր է, որտառաճման հայ թերթերու համար, ուստի կայսրութեան տապալումը վճռել և այդ նպատակաւ պատերազմայաւարարել ուսուցիչի ֆուգաներով և միայն ֆուգաներով, Այդ խօսքի-հետեւեալն պատու քաջազանութեանը չեն որ մեզ այս յօդուածը գրել կը գրեան, այլ այդ անխմտ ու անտեղի գրութիւններէն առաջ գալիք անհեղինակութեանը մեզ սարսափ կաղեքն ու կը մղուինք քանի մը տողով զգուշութեան հրաւիրել այնպիսիները որոնք անխորհուրդ քաղի-հայրենասիրութեամբ մը վարուած, ճերմակ թուլի կտորի մը վրայ սեւ մեղանով հինգ վայրկեանի մէջ կովկասը կաղաւթն Ռուսիոյ տիրապետութեանէն և հոն կը կանգնեն հայ, վրացի, թուրք և պարսիկ ինքնավար նահանգներ:

Չեմ գիտեր այդ մարդիկը իրենք կը հաւատան իրենց գործածներուն, թէ ժողովուրդը խանդավառութեամբ համար միայն կը գրեն: Բայց այս երկրորդ պարագային պարտաւոր չեն անխմտ խանդավառութեանէն առաջ գալիք դառն հետեւեալները նկատի առնելու:

Վերջին ատեններս արտասահմանեան հայ լրագրութեան մէկ քանի ներկայացուցիչները գրելով Չարի կառավարութեան դէմ պատերազմ կը հրատարակեն. կովկասի եկեղեցական կարուածներու գրաւման դէմ հայ ժողովուրդին ցոյց տուած ինքնապաշտպանութիւնը քաղաքական որոշ նպատակի կը վերագրեն, Չարին գահը կործանելու, ուստի իշխանութիւնը տապալելու համար Հայերս նախապարձակ եղանակը կը տեսնեն, և վերջապէս կը գրեն ու կըսեն հրապարակաւ այն ամենը ինչ որ հայութեան որեւրեւ թշնամի կալիցին մը, Կոպանով մը, Վիլիսո մը, Նովոկ

Վրեկա մը կը բաղձար Հայոց լեզուին վրայ գնել, կովկասի հայ ազգաբնակիչները շնչելու կամ զայն մինչև Սիպերիոյ խորերը ցրուելու պատրուակ մը, պատճառ մը ստեղծելու համար: Հայ ժողովուրդի անունով խօսող այդ պարոններուն եթէ հետեւէր կովկասի հայ ազգաբնակիչներուն մէկ կարեւոր մասը, հետեւեալքը ինչ ըլլալ կը կարծէիք:

Շատ լաւ կը յիշենք չուրջ երեք տարի առաջ Ռուսիոյ թուրքաստանի բաժնին մէջ կատարուած դէպք մը, որ սովորական բան մը չէր. ամբողջ թուրքաստանի գաւառներ թնդանով ըսնուեցան, Չարին բացարձակ հրամանովը անհեղինակութեամբ մը տեղի ունեցաւ, միայն այն պատճառաւ որ թուրք կամ իսլամ քաղաքացիներ սկսած էին թուրքաստանի մէկ քանի գաւառներուն մէջ ըմբոստութեան յորդորել իսլամները որոնք մեծամասնութիւն կը կազմէին այդ տեղերը: Թնդանով թուրքացի, աւաններ ու գիւղեր միմիկը գաւառն, ամբողջ իսլամ և մասամբ քրիստոնէայ աշխարհը ցնցուեցաւ, բայց ոչ մէկ պետութիւն դիտողութիւն մը չուղղեց Ս. Բեդեքստուրկի գահին: Երբ Նիսիւն ըմբոստութեան և թեւադրութեան որոշ փաստեր և ապացոյցներ կային մէջտեղ, և իր ըմբոստները իր ուզած ձևովը պատժելու բացարձակ իրաւունքը կը վայելէր Չարի կառավարութիւնը:

Ահա այսօր ըմբոստութեան ալ աւելի որոշ փաստեր և ապացոյցներ կը հայթայթեն ուստի կառավարութեան քանի մը տաք գլուխ հայեր, որոնք այդ ընթացքով ոչ միայն կովկասահայոց շնչումը արգարացնող միջոցներ կը ստեղծեն այլ նաեւ կալուածներու խնդիրը և թերթաճախաստանի մեծ գատին յաջողութիւնն ալ կը վտանգեն:

Թուրքիոյ Հայոց դաշնագիրներով ճանչցուած իրաւունքները պաշտպանելու համար կալուած Հայ Յեղարկ կուսակցութիւններ իր իրենց օրկաններուն մէջ

սահմանակից Ռուսիոյ դէմ պատերազմ կը հռչակեն, ուրիշ բան ըրած չեն ըլլար բայց եթէ թուրք և ուստի իշխանութեանը միջև համաձայնութիւն մը գոյացնել հայ տարրը բնաշնչելու համար: Այս պարագային ո՞վ ի՞նչ արգարացի պատճառով պիտի համարձակի բացատրութիւն պահանջել Բեդեքստուրկի կառավարութեանէն թէ ինչու հայերը կը կոտորէ: Այս կարգի դիտողութեան մը դէմ կը բաւէ ակնարկուած հայ թերթերէն 1-2 թիւ թարգմանելով ցոյց տալ հետաքրքիրներուն ու խնդիրը կը գոցուի:

Մենք կը կարծենք թէ իրաց ներկայ կացութեան մէջ պէտք չէ որ կովկասահայը ըմբոստացումը առաջին նշանը ինք ցոյց տայ, եկեղեցական խնդրոյն հարկ չէ որ քաղաքական գոյն տրուի: Եւ մեզ համար միակ հարկաւորը և անհրաժեշտն է մեր բոլոր սյոթերու համախմբումը թուրքահայաստանի աղաւթութեան գործին շուրջ, եթէ ոչ կովկասահայը շնչել կուտանք, ինչպէս թուրքաստանի իսլամները կոտորուեցան շուրջ երեք տարի առաջ: և մենք կը զրկուինք Ռուսահայերէն ակնկալուած օգնութեանէն և Ռուսիոյ հիւրընկալութեանէն ետ:

Որ ունի ակնաշն լսելոյ լուիցէ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՅՈՒՐԱԸ

Դեռ քանի մը օր առաջ՝ Մայրաքոյն Արեւելքի հարցը լրագրիւններուն հազիւ սրենակ մը հեռագիր և երբեմնակի առաջնորդող մը կը հայթայթէր: Այսօր՝ զարմանալին յորդումը մը նման ամբողջ էջեր կողողէ: Ռուսիա ալ Թուրքիոյ քաղաքների միմիկը փոցակալ վրայ էր երբ իւր ոտքին տակ պայթեցաւ ուժանակ մը՝ առանց երկու երեք օր առաջուց իւր չար նպատակին մասին լուր տալու: Արդէն մէկ քանի ծովային ընդհարումներ սկսելուց ևս որոնք՝ ծաղրի համար նպատակաւ կերպով վերջացած են: Հիմա Ռուսիա կաշխարհ

ցամաքին իւր զօրութիւնը դէպի Մուքտըն կեդրոնացնելու ծովէն ալ իւր Չինական տորմիզը միջերկրականին հետ միացնելու ծաղրն ալ ձեռքը՝ ծոցը դրած չէ նստիւ: Իւր թշնամիին կիսապատրաստ վիճակէն օգտուելով զօրք կը հանէ Գորէա և արգէն այս նպատակին համար իւր առաջին ծովային յարձակումները ըրաւ: Ռազմագիտական անկիւններէ՝ այս շարժումը կը քննադատուի որպէս թէ ծովը չը մաքրած՝ ձարոնի համար վերպանք մը ըլլայ ցամաք ելնելը: Բայց այդ սրամիտ արեւելցին չէր կրնար սպասել որ Ռուսիան առանց գիւղաբնակչեան հանդիմանութեան Գորէան՝ խաղաղ զօրութիւնով մը գրաւէ՝ քանի որ պատերազմին ճակատագիրը ցամաքի վրայ պիտի վճռուի: Կերեւի մերկացած սուրը դեռ երկար ատեն իւր պատենները չպիտի վերադառնայ ոչ ալ վառօթին հոտը չուտով պիտի ցնդի: Իւր Եւրոպա դրկած ուսուցիչի ապսպրանքներուն երկար պայմանաւորութեան դատելով, Ռուսիա գէթ մինչև գալ ձեռնա կուռելը աչք առած է: Պօզնիքու ինքն ինքն ձարոնցիներն ալ կաղ մ ու պատրաստ վիճակի մէջ կը սկսին մաքրուած որուն ելքը իրենց համար իրեւել կենաց և մահու խնդիր կը ներկայանան: Կարծես մեր սրճարանի և ճաշարանի զիւստագիտական ակումբներուն մէջ տիրող հանգումը սուս հանկու համար՝ եւրոպական կառավարութիւնները մասնաւոր փութկոտութեամբ մը ինքզինքնին մէկիկ մէկիկ չէզոք հրատարակ ցին՝ պատերազմի տարածութիւնը որչափ կարելի է նեղ սահմաններու մէջ փակելու համար: Յիշատակ ալ՝ կարճատեւ վառանդութեամբ մը վերջ մընաւորուն յարեցաւ: Հիմա ամենքը միասին կաշխարհ տրն Չինաստանի չէզոքութիւնը սպասուել, ինչ որ առանց գիւղաբնակչեան չպիտի ըլլայ, կըսուի, որովհետեւ Եւրոպացիներու դէմ ներքին զրգուրութիւնը կաճի և պատերազմական տրամադրութիւն մը կը տարածուի Երկնային կայսրութեան թաթաւ բնակիչներուն մէջ:

Տէրութիւններուն կողմէն յայտարարուած չէզոքութիւնը զանոնք անշուշտ չպիտի արգիլէ իրենց ուզած կողմին ազդեցիկ և զբաւի օժանդակութիւնը տալէ, յայտնի թէ գաղտնի ճաճկաստան՝ Աւստրիա, Անգլիա և Միացեալ Նահանգները ձարոնցիներուն յաջողութեանը կը փափաքեն: Բայց Յիշատակ իւր պարտապան դաշնակցին գէնքերուն զօրութիւն կը մաղթէ: Գերմանիան՝ որ ունի ազդի մը հետ համակրելու ընդունակութեան կատարելագոյն գոյնի է՝ հակառակ իւր գէպի Ռուսիա ցոյց տուած բարեկամութեան

և և մերձեցումի նշաններուն՝ երկու կողմն ալ անաչառօրէն կատէ : Ըսելու հարկ չկայ որ Ամերիկացիները՝ իրենց դեղնորակ և մանտրոկ սաներուն հետ էն սրտով և վտրժապետի մը քուր գորովալիք հպարտութեամբ կը հետեւին ճարտնջներուն փայլուն ասպարէզին : Զէ՛ որ իրենք բացին ճարտնջ աշխարհին և աշխարհը ճարտնջն :

Իրաւցնէ ճարտնջներն ալ հրաշալի արարածներ են : Օրին մէկը ճարտնջի մը Գերմանացի կնոջ մը հետ ամուսնացաւ և Ամերիկացի դաւակ մը ունեցաւ որ հիմայ անկէքան եկեղեցւոյ մը մէջ կը քահանայագործէ : Ճիշդ ասոր պէս ալ ճարտն արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը իրեն հարս բերաւ—ճարտն մէջ բաղմանութիւնը ներքի է—և անա ոչ միայն օտարուհին իւր էրկանը նախկին կողակիցներուն հետ սուսիկ փութիկ կապի՝ այլ նաեւ շատ մըն ալ եղբակն դաւակնեղութեւնը կուտայ :

Ճարտնջին աշտու առանձնայատկութիւններն են անոր անսպիտք և բարեկրթ պաղարկեռութիւնը, հաճոյակատարութիւնը, հասկնալու մեծ գիւրտութիւնը և հասկնելու անհուն գիւրտութիւնը : Ճարտնջն՝ ուսանելու համար արտասահման գրկուած երիտասարդները ամենէն կնճոտ նիւթերու կը հետեւին . բայց երբ գաղափար մը արարայայտելու կը ջանան՝ աւա՛ղ, լիզուծին կնճոտ ճարտն մը վրայէն գլորող անիւ մը կը դառնայ : Ինչ համար անկարելի եղած է ճարտնջի մը հետ մտերմանալ և մտքի իրական փոխանակութիւն մը ունենալ : Բայց այն շարահանին հոգը անգամ չէ : Նա անվրդով կը շարունակէ իւր յարաբերութիւնը, ձեռքէ՛ ամեն հանդիպելուն՝ իւր ցուրտ ակերտ մէջ՝ սրտագին կը սեղմէ, որպիսութիւնդ կը հարցնէ՝ իւր չիլ և նեղ աչքերուն մետաքսափալ ժպիտով որ կարծես ըսել կուզէ . «ես զքեզ լաւ կը հասկընամ» ճարտնջին խոսակցութիւնը անկարողութեան մը գիտակցութիւնը ունի :

Արդի պատերազմը շատ մը մտահոգութիւններու առիթ կուտայ : Ռուս-

սական յաղթութիւն մը պիտի նշանակէ գերմանական շրջանակներու մէջ՝ Բեթլեհեմի աղղկեցութեան անձուքը և Պօլսայի վրայ ուսումնական վարկի բարձրացումը : Նոյն ատեն Մանչուրիան վերջնականապէս պիտի կցուի . փէքինի մէջ հիւսիսային արշըր ամենազօր պիտի դառնայ, Գորէան իւր խանդավառ (°) պաշտպանութեան տակ պիտի իյնայ, մինչ իւր թաթերը իրենց սրածայր ստուերը պիտի ձգեն ճարտնջ արեւազօծ ակերտուն վրայ : Թէ՛ այդ դէպքէն վերջ՝ համալուծութեան դատը ներքը և դուրսը ինչպիսի բազմապատկուած թափով մը ատաջ պիտի մղուի՝ ընթերցողին կը թողունք գուշակել :

Ճարտնական յաղթութեան մը հետեւանքը նոյնքան մեծ և զգալի պիտի ըլլայ : Մանչուրիան Զինատանի պիտի վերադառնայ և բոլոր աղղկեցութեան ամենականներուն բաց պիտի մնայ : Գորէան ձգտական պաշտպանութեան տակ պիտի իյնայ և օր մը անշուշտ կուլ արուի :

Զինատանի մէջ ճարտնջ աղղկեցութիւնը պիտի բարձրանայ և բարեկարգութեան գործը որ ժամանակէ մը ի վեր երեսնէ ձգուած է՝ չւտով պիտի վերսկսի : Ճարտնջ օգտուածին չափ ալ Անգլիան պիտի օգտուի իւր աշխուշտ քաղաքականութեան մէջ՝ եթէ իւր նիզակակեցը յաղթող հանդիսանայ : Ամեն պարագայի մէջ՝ աւելի գիւրտ պիտի ըլլայ ճարտնջի փառասիրական ձգտումները չափաւորել քան թէ Ռուսիոյ սիւսկէմութիւնը յաղթանակաւ դադումներուն տանձ գնել : Անշուշտ եթէ Վիլհելմ Բ. ի կարծիքը հարցընենք՝ իւր կայսերական ցուցամատին գուժալիք մէկ ցնցումով պիտի ըսէ՝ «Երեւոյ՛ք գիտամարթ վտանգը» . Բայց ճարտնական պարտութիւն մը նոյնքան նպաստաւոր պիտի ըլլայ գիտամարթ վտանգին պայթումը փութացնելու որքան ճարտնական յաղթութիւն մը : Արդէն ճարտնջն աչքը բացողն ալ իւր նաւահանգիստներուն միտուն վրայ անգացող արեւ մտան ուսմբել չէին որոնք իրեն հնազանդութեան քաղաքակրթութեան անկարողութիւնը կը հեղինէին իրենց գործած աւերումներով :

Ուշ կամ կանուխ Ասիացի պիտի արթննայ և իր անարար թնդանթններու ետեւէն՝ «Ասիան Ասիացուն համար» սկզբունքը պիտի հռչակէ : Բայց այդ պաշտպանողական դիրքէն՝ յարձակողականի մը անցնելու համար դեռ շատ հիմնական փոփոխութիւններ հարկաւոր են : Պէտք է որ անգամ մը Զինատանը, այդ ընթացքով մարդակցութիւնը ամբողջ գանգոտածով ցնցուի . ինչ որ իրեն հաւան չթուիր նոյնչափ գիւրտ ըլլալ որչափ իւր արեւելեան գրաքերին համար՝ որ նուազ պահպանողական և աւելի երկատասար է, և որուն խիղճը ու ընդունակութիւնները զարմանալի անաճականութիւն մը ցոյց կուտան : Զինատանը վաղուց կորնցցիք է նախաձեռնութեան և փառասիրութեան ոգին՝ մինչդեռ ճարտնջ միշտ խլրտուն և պատերազմիկ փողովուրդ մը եղած է : Ենթադրելով սակայն որ օրը գայ երբ Զինատանը քաղաքակրթութիւն և իրեն հին ողորդ մոտանալով՝ ճարտնջն հետ գիւրտեցի աշխարհակալութեան դիտումներով ինչ պիտի ըլլայ գիտամարթ վտանգին տարբերութիւնը համալուծական վտանգէն : Իւր գոյնը միայն : Անշուշտ նախնարկի է որովհետեւ աւելի հեռաւոր է և ո՛վ գիտէ ժամանակը ի՞նչ նոր հա գամանքներ պիտի ներմուծէ իրաց ընթացքին մէջ :

(Ճարտնական) ՕՐԻՈՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռուսուր 7 փետր . 1914

Երկու շաբաթ առաջ Լոնտոնէն հոս հասած էր երիտասարդ մը Սուքիկեան անունով, որ իր քրոջը և ազգականներուն մօտ ըլլալու համար հոս գործի պիտի ձեռնարկէր : Զարմանքիս մեծ եղաւ երբ 10 օր առաջ ինչ մը ոտականներ այդ երիտասարդի քրոջը մօտը պաշարելով . ձերբակալեցին Սուքիկեանը և ուղղակի բանտ առաջ նորակցին, ուր ամէն յարաբերութեանէ զուրկ կը պահուի մինչև աւօր, հակառակ իր հիւանդալին վիճակին :

Զարմանքիս փառատեցաւ երբ վերահասու եղանք թէ Սուքիկեանը ձերբակալու տուողները Պետրոս Կալֆան և իւր մէկ քանի ընկերներն են, որոնք Սուքիկեանը վերակալով . Հնչակեան կուսակցութեան անդամներէն մին նկատելով, զանի ամբաստանած ևն իւր Լոնտոնի մէջ գործուած ծանօթ քաղաքական ոճիւրներու մեղսակիցը : Հետամուտ եղայ և հասկցայ ինչ Սուքիկեանի մեղսակցութիւնը հաստատող ու և է փաստ գրեթէ ինչու իւր այլ անբաստանութիւնը եղած է կուսակցական քննադատութեամբ : Փոթի մէջ Շահէն-Միսն և Օսմանյի մէջ Զիթիկեանը պայմանաւորաբար չէն Ռուսուր գործակատարները դէպքն խղճահարկ անմեղ երիտասարդ մըն ալ զրպարտութեան և բանտի ենթարկելով իրենց եղբայրացաւ կը քննարկէր ցուած տալէ : Այո, անոնք բանտով ալ բուսականանալ չեն ուզել, իրարու ակնաչի կը խօսին թէ եթէ կարելի ըլլայ կարել տան (?) : Եւ այս խօսակցի է որ դէս երէկ Հրահատ Կամարի բերանով «մենք եղբայրացաւորութեան դէմ ենք» կըսէր ու կըսէր ցարդ և միւսնոյն ատեն Պետրոս Կալֆանը գլուխը բաց օրը քանի մը անգամ ոտականատուն կը փազէ Սուքիկեանը գոնէ կուսակցութեան ազատ ձգել չը տարու համար :

Փոթի և Օսմանյի ոճիւրներուն առթիւ կարեւոր գեր կատարող Ռուսուր քի ծանօթ խմբակէ, եթէ չը մտածէր թէ իր կատարած այդ սեւ գերին տեղեակ քաղաքակրթ աղղկնոց ցարդ ցոյց տուած ներողամտութիւնը այսպէս շարաշար գործածելով կընայ պոթիկացիներ և փոխադարձ անբաստանութեանց տարաքի մը այդ «Թաքուն ուղի» վրայ հրաւիրել, գոնէ Ռուսուր քի բանտից քաղաքագրը խորհելու և չարիքի տարածումն առջնորդողն է ընդ փոյթ : Օսմանյի գաղտնալուծութիւնը գեռ չէ գրեցուած . հեռաւոր մեղաքան մաս մը շատ հեշտաւ կընայ թաքուն ուղին դուրս բանտ ալ և հոնկէ ազուէ սնկուր . ու գաղտնիքներ վտանգի մը դուրս բերել և երկարալի վանդակի մը մէջ փակելով անոնց թաթերը ու ձերանները կուրտակ սալ :

ՊՐԲԷՆ ԵՐԵՄԱՆԵԱՆ (6)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

(Կաղանդի նարալէպ)

Ճակատագիր

«Պալատի մը մէջ, որ կը նայի հրաշագեղ Ս'ա ծովուն վերայ

«Կալանաւոր մընեմ՝ կը տառապիմ, աւա՛ղ փուճ տե՛ղ, տեսնող մը չըկայ . . . :

«Գահ մը ունէի ևս. անոր տէրը, օրինաւոր ևս յաջորդն էի

«Խեց գայն ինչ . . . ու անգուժը՝ վատ նենգաւոր, Ձը գիտց ինձի :

«Ե՛ս . . . կալանաւոր . . . բայց մինչև երբ քանէ՛ք, մարդեր, ինչո՞ւ կը լուճք

«Այս մեծ ոճիւրը, զուր ծածկելով՝ արեան գետե՛ր Դի'ո տեսնել կուզէք

«Ո՛հ, բոլոր աշխարհ գիտէ որ ևս բնաւ ինեղ չեմ,

Այն օրէն ի վեր :

«Ուր Սուլթան Համիտ գահս բարձրացաւ վրէժով գիտեմ,

«Ու ջարդեց աղղի՛ր . . . »

(Սուլթան Սուրապ) (չարունակելի)

... (Կալանաւոր)

Այս զարհուրելի բանաստեղծական գրգռածք տան անգամ ըլլալով կարգաց Սուլթան Համիտ : Անոր երեսի գոյնը չըլցեաւ, անոր ճակատին խորշանները արեւմտեան մէջ դաւարուող որդիներուն պէս սկսան պրկուիլ . անոր նայածքը հիշելի մը կ'ալ կով բռնկեցաւ . ու անոր շրթունքները լայն ընդունք փրկուրով ծածկուեցան :

Կատարողութեամբ մը սենեկին մէկ ծայրէն մըսը գնաց, կեցաւ, մտաւ ինչիւրիւն, մտածեց ու այդ վիճակին մէջ, գրեթէ խոնջած ու պարտաւոր ինկաւ մահճակալին վրայ, ինչիւր րովանդակ էութեան տրամադրութիւններուն հետ մաքառելէն հոսք . Բայց հազիւ թէ աչքը զոցած էր, անա ձայն մը լսեց որ կըսէր .

— Իրթնցի՛ր, բաւական է . . . նկարներու ցուցադրութիւնը կարգին է :

Սուլթան Համիտ գլուխը բարձէն վեր առաւ : Մահճակալին իջնելուն պէս, յանկարծ զգաց որ խաւարի մը մէջ կը սահէր ու կը գահավիժէր գէօլի անդունդ մը . . . :

Վախէն թէ ինչ պատճառով չը գիտցուի Սուլթան Համիտ չը կրցաւ ճիշդ մը արձակել : Միայն թէ քանի՛ կ'իջնար անդունդին խորը, այնքան աւելի կը ճնշուէր անոր մահաբոյր միջոցներուն . . . ու տակաւ առ տակաւ ձայնիւր ալ կը լուէր : Այսպէս վարէջը վերջացաւ : Սուլթան Համիտ ոտքը դրած էր տիղմով մը ծածկուած, քարշիւն ապակեանութեամբ մը լեցուած, մթնոտ թորթոնած ժամալից յատակի մը վրայ : Խաւար էր ու բան մը չէր տեսնիր :

Ան ատեն պղտիկ խորհրդաւոր լամբար մը հանեց

տոպրակէն Մուրացիկը : Աղօտ լոյս մը ծագեց անկեղ ու լուսաւորեց այդ անդունդը :

— Գիտես թէ՛ ուր ես, հարցոց Մուրացիկանը : — Ո՛հ, չէ՛ . . . պատասխանեց Սուլթան Համիտ : — Պահ ինչպէ՛ս չեմ . . . աղէ՛կ նայէ . . . չէ՛ որ գոն շինել տուած ես զայն քու յոգնումովդ, քու նկարագրովդ ու քու ձեռքովդ : Կը լսե՛ս, ձայն մը կուգայ աւելի խորունկ տեղէ մը . . . ատիկայ Վոսթոքի արիւններու ձայնն է : Ասկից քիչ մը անդին խորը նկուղ մը կայ որ կերկարի մինչև այդ ալիքներու զարնուած տեղը : Հոս ոճիւրներու արեւնալի գործարանն է . . . այսինքն մարդկային սպանգանոց մը, որուն նմանը չը գտնուի բարբարոսական անյիշատակ դարերու մէջ անգամ : Այստեղ կը յօշոտուէին ամեն անոնք որ խոտկարար կը նկատուէին քու անձիդ ու մի՛միայն շու գահիդ դէմ . . . յետոյ այդ յօշոտուած մարմինները կը նետուէին նկուղին մէջ որ իր չեղակի ախաններու միջոցաւ Վոսթոքի յատակը կերթային, այն մեծ հոսանքին տակը, որ օձի մը պէս կը կլլէր . . . Ընէ՛, սխալ է . . . արդեօք տեսած չունէիր այս հրէշային զօրութիւնը :

— Երեւոյ՛ք . . . ինչիցի . . . զօրութեան Սուլթան Համիտ :

— Աղէ՛կ ինչիցի . . . ուրիմի հետեւի՛ր ինձի, եկու՛ր, եկու՛ր որ տեսնես թէ՛ այդ խղճաւորներն ինչ եղած են : Մինչև հիմակ երկրիդ լեռներուն զաշտերուն, ապառաժներուն, ժայռերուն ու ձորերուն վրայ թափուած արեւնը տեսար . . . մինչև հիմակ աւերակներու, ցուրններու թշուառութեան մէջ սկսաւ ըրիւր ու ջախտուեցաւ . . . նայի՛ր, ծո-

ժառանգի Հոգաբարձու ընտրուեցան Տ. Տ. Կարապետ Աճէմեան, Փիլիպպոս Հալաճեան, Յարութիւն Հաճօյեան, Գրիգոր Թօսպլըզեան և Միհրան Զօհնեան։

Այս նորոգման Հոգաբարձու պարոններուն աւելորդ է յիշեցնել թէ Ազգ. վարժարանը ներկայ ողբալի վիճակէն ազատելու համար անհրաժեշտ է մաքրագործում մը պաշտօնէից շարքին մէջ առանց որոյ չէ կարելի կանոնաւոր ընթացք տալ մեր կրթական գործին։

—Շարժութիւն տեղի ունեցաւ Ազգ. ընկերութեան պարահանգէսը Սաէտինէնի սրահին մէջ։ Սրահին կահաւորումը ու կարգադրութիւնները ցոյց կուտային ընկերութեան գործադիր անդամներուն և կարգադիր յանձնարարութիւն չափաւոր աշխատութիւնը։ Զուտ հասոյթ իրած է 900 ֆր. ի չափ։

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹ

Թ Ի Ի Ր Ք Ի Ա

Սթանպօլտան Զայրըն գաղու իթտիկի պիր թէլէկրաֆա նաւարէն, ճարօն տէլէթի մուհարէպէ իլանըն թիւրք հիւքիւմէթինէ րէսմէն իսպար իթմէմիլ օլմասը սէպէպլէ Սուլթան պու իշտէն իսթիֆատէ իտէրէք, Բուսիանըն Գարատէնիլ տօնանմասըն պօղաղտան կէշիւմէթ թէլէթինէ հիւսնի րիզա կէօթէրէճէկ զանն օլընըյօ։ Փապաթ պու չիւրէն իլէ ինկիլիլ զըրհըլըլարը Լիմնոս ատասը սուլարընտա հաղըր պուլունմագտա տըրլար։ քէզա Գարա տէնիլ պօղաղընտա պիր ինկիլիլ վարօյըն էլէթթիլ շալգը իլէ պիւթիւն կէճէլէրի կէօլ կէօղաթիւմէքտէ օլարապէ էկէր պիր Բուս զըրհըլըսընըն կէշիւմէթինի միւլունէտէ իտէր իտէ՝ տաղիլգէսինտէ Լիմնոստա պուլընան վարօյլարա խապէր իթմէք իշիւն սըղը թաւիմաթ ալըլը տըր։

—Պէլկրատ կապէթալարընըն պէյանը իւզըն, սօն տէֆա թալսիս օլընան վէշիլիլէրի թօշլամադ վէ հալլանաթը սայմադ իշիւն կէօնտէրիլէն գօլիսիօն Տիւրքօլայա կիթմէսինտէ Արնաւլուտար սիւսիլէ գարըն կէլմիշլէր, Պու իլիթիլալ իւզէրինէ Միթրօվիցատան ասքէր կիթմիշ վէ Արնաւլուտար իլէ վուրուշմուշ տըր։ Պունլարտան 4 քիշի վէ պիր գաշ ասքէր թէլէթ օլմուշլար։

—Կէշէն սէնէ Մաքէթանիա իլիթիլալընտա պիր չօղ պուլկար հօճալար տալիս պուլընըլ

օլտըլընտան, չիմաի Պապը Ալի հօճալարտան քէֆալէթի շալսիլէ թալէպ իթմէքտէ տիր, քէֆիլ վէրմէյէնլէր մէքթէպլէրէ կիրէմէյէնլէրէ։ Փապաթ Պուլկար էքսարքը հիւքիւմէթին պու իթալէպի թէշիլաթ գաւուրընա մուլայիլ կէօրմէքտէ տիր։ Աստրիալը վէ Բուս միւլքիէ մուլիլիլէրի իշպու մէսէլէի հիլիլ քաշանըն թէտղըլընա իհալէ պիրլէ՝ քէֆալէթ խուսուսընըն չիմաիլիլ թէլէթիլ օլընմասընը թէքիլիլ իթտիլէր։

—Մըսըրա գաղտըլընը եաղմըլ օլտըլըլըլ Ահմէտ ճէլալէտտին Բաշա թէլէկրաֆէ Սուլթանա սէտագաթընը պէյան իթտիլ վէ աթիլ թալէպ էյլէտի, զիրա խաթաթ պուլընան զէվճէսինի կէօրմէք իշիւն Մըսըրա կիթմէկէ մէճպուր իքէն՝ իլիլ վէրիլմէտիլի սէպէպլէ իլիլիլ գաշմաղա իլիլիլ կէօրալիլիլիլ արզ էյլէմիշ տիր։

—Արնաւլուտարըն ըսեանընը թէսպիր իթմէկ իշիւն Բրէլընտէքի գօնսօլտար ճարօն քաշանըն Տիւրքօլայա կիթմէսինի խաթաթ իտէյօրլար։ քէզա Բրէլընէ վէ Իրէկէ եէնի ասքէր եօլլանլըլմասընը թալէպ էյլէմիշլէր։ Շու հալտէ ճարօն քաշանըն Տիւրքօլայա կիթմէլ օլմասընա տալիլ թիւրքէրին վէրմիշ օլտըլը հալաթիս եալան օլտըլը անլալըլիլօր։

Սօն մալիւմաթլարա պիլնաէն ասըլարըն մըգտարը չէօյլէ թաղսիլ օլընըյօ։ Խոտի վէ Բէքա գաղիլէլէրտէն 2000 քիշի, Բրոսնիլի գաղիլէսինտէն 1000 քիշի, Պիթուքտան 500, ճէմի 35000 Արնաւլուտ սիւսիլը ըսեան իթմիշլէր իտէտէ, իսլահաթա գարչը ումուսիլ ըսեանա էլան գարալըլ գալիլ վէրիլիլմիշ։

Գուրդան պաշրամընտա սօն գաւալըլը անլալըլտագ տըր։ Ըսեանըն սէրքէրտէսի Սիլէյման Ալի Պօթուշ տըր։ Փապաթ ասըլ թէշիլգէսին Տիւրքօլալը Մուրթէլա քաշա զանն օլընըյօրքի պու շալա թիւրք հիւքիւմէթինէ աստըլ ատո օլընմըլ ըտը։

—Ինկիլիլէրատա թէշիլ օլընմըլ օլան «Պալլան գօլիլթէրի» Մաքէթանիա իշիւն եաղընտա միթիլիլէր թէճէմիլիլ իտէճէք տիր։ Իշպու միթիլիլէրտէ քահիլէր, մէպուլար վէ մուհարըրիլէր իրատը նուլգ իտէճէքլէր։

ՏԱԽԻԼԻ

—Վիւքէլա Բէյիսի Մ. Բէթրուլըն Սօֆիատաթի Բուս գօնսօլտան պիր մէմուր եօլլայուլ, Բուսիանըն շու մուհարէպէտէ զաթիլաթ(յաղթուլ) օլմասը իշիւն Պուլկարիանըն հէր պիր չէֆիլէրինտէ տուալար օղունտըլընը

վէ պուլկար հիւքիւմէթի Բուսիանըն մուհարաթիլէթինէ արզուքէշ պուլընտըլընը արզ իթմիշ տիր։

Պու միւնասիպէթլէ մէլքիւր մէմուր (Պ. Գէսիմուլ) պիր չօղ պուլկարլարըն կէօնիլիլ եաղըլուպ մէյաանը մուհարէպէյէ կիթմէք իշիւն խարիճիէ նէղաթէթինէ միւրաճաթ իթմէքտէ օլտըլըլարըն իլիլատէ պիրլէ, անլէրէ նէ՝ ճէվապ վէրմէք լալըլ կէլալիլիլիլ գօնսօլտա սիւլալ իթմիշ տիր։

Մ Ո Ւ Հ Ա Ր Է Պ Ե

ԲՈՒՄԻԱ ՎԵ ԶԱԲՈՆ

Զին տէվէթինիլ պի թարաթ գալմասը վէ թէմալիլէթի մուհարաթ օլընմասը իշիւն Մ. Ամրիկանըն թէքիլիլիլ Ալմանիա տալիլ մէյլ կէօնթէլիլիլ ֆաղաթ շու շարթլաքի քի Մանչուրիա վէ Գօրէա մէսէլէտէն խարիճ պուլընտըլար։ Պու շարթ Բուսիանըն իշիլէ եարար։

Տիկէր Տէվէթլէր Մանչուրիալը միւթաանէ թուլմագ շարթընա միւթապաթ իթմէյէճէքլէր։ Փրանսիանըն ճէվապլը վէ Բուսիանըն արզուսը տալիլ Ալմանիանըն շարթընա միւթապլըլ տըր։

—Թէնէրալ Գարուբաթիլ Մանչուրիատաթի ասքէրլէրէ սէր գօմանտան թալիլ օլընմըլ տըր։

—Զին հիւքիւմէթի Մանչուրիատան կէշէն չըմէնտըլէր խաթթընըն մուհարաթընը իւզէրինէ ալմագ իսթմէյէթ։ զիւրա Բուս վալիսի Ալէքսիլ սուլէնտանտա Զին ասքէր խաթթը մուհարաթ իտէմէլ տիլիլ իտի։

—Բէյքըրըն պէյանը իւզըն, հէր կիւն Բօրթ Արթուրա պիրէր թապուր Բուս ասքէրի եթիլիլէքտէ օլմալլէ, 12 ինճի թապուր տալիլ եթիլիլիլիլտէ օրտու Եօլու նէհրինէ աղըրու իլէրլէյէճէք իմիշ։

Բ Ո Ւ Մ Ա Ն Ի Ա

Բուսէն հիւքիւմէթինիլ թէքզիլիլ խիլաթընա օլարադ, Պուգլէշտէքի Յարա կապէթանըն պէյանընա նաղարէն, Կալալտարի իւշիւնի օրտու հարպ հալինէ գօնուլմագտա վէ սայիլ հաղըլըլար կէօրիլէքտէ իմիշ։ Սթանպօլտաթի Բուսիանիա էլիլիլ Պալգան էյալէթլէրինտէ եաղընտա գարըլըլըլար զուհուր իտէճէք վէ Փեարլարտա թիւրքիւ վէ Պուլկարիա պէյինտէ մուհարաթ մուհարէպէ ալըլաճադ զաննընտա պուլընտըլըլ ճիւհէթլէ Բուսէն հիւքիւմէթի պու հաղըլըլըլարը կէօրիլ օլմէյօրտէյօր։

ԹԵԼԵԿՐԱՖԻԱ

Պէլկրատ, 9 փետր.

Մայիս 29 ֆաճէտընա իշթիլաթ իթմիշ օլան սըղ պապիլիլ ին մէսէլէսի, մէսմուսթա կէօրէ, էճնէպի էլիլէրին թալէպի իւզըն հիւքիւմէթին օլընտագ։

Բեյքըրալ, 9 փետր.

Սէլուտաթի Բուս էլիլիլիլ ճանկատան վէրտիլիլ քարթթ, ճէմուլը գալկատընտան տօլայը ճարօնլըլարըն տէտիլիլիլ թալտիլ իտէյօր։ Պիր ճարօն թօրթիլ վարօրը զարգ օլմուշ։ «Թիլքաղիլ» նամ ճարօն վարօրը 80 եարէլի վէ էօլիւ նաղլ իթմիշ։

Փիլատէլիլ 9 փետր.

Եարլըլմագտա օլան «Մէճիտէ» նամ թիւրք վարօրըն փետր. 18 տէ եօլա չըգմասը իշիւն Սթանպօլտան էմր օլընտը։

Բարիլ 9 փետր.

Բլքի խարիլիլիլ պէյանը իւզըն, Ինկիլիլէրա խարիլիլիլ նաղըլը Բուս էլիլիլ իլէ միւլադաթ թընտա տէմիշ տիր։ «Էկէր Ձար գապուլ իտէր իտէ, գրալըլ հաղըր տըր Բուսիա վէ ճարօն պէյնիլտէքի միւնապաանըն հալինէ թէվաթիլ իթմէկէ։»

Իքի ալիլիլաղըրհըլըլ նաղէհան Սուէլէ տօղրու հարէքթիլ իթմիշլէր։ Ձանկատա մուհարէպէ սէպէպիլ իլէ իլիլիլալ չըգմըլ Անարօլիս հարպ վարօրը Ձանկալա կիթմիշ։

Վիէննա 9 փետր.

Թիւրք էլիլիլ թիւրքիանըն հարպ հաղըլըլըլտա պուլունտիլընա տալիլ չըգան հալաթիսի թէքիլիլ իտէյօր քէզա Արնաւլուտարըն ըսեանը թէսքին օլըլ տէյօր։

Գէօն 9 փետր.

Բէթրուպուրիանիլէթ. Յայթիւնիլա պիլիլիլիլ իւզըն ա միւրալ Ալէքսիլիլ վէքիլիլ րէմա իթմիշ ինկիլիլ հիւքիւմէթինէ քի Բուս վարօրլարըն ինիլկաթօրտան վէ հօնիլ Գօնիլտան քէօ Բիւր ալմալարընա միւսատէ օլընտըն։ Քէզա ճարօնլըլար տալիլ Փօրմալալա կիտէրքէն քէօ միւր ալապիլիլիլէր։

Բարիլ 9 փետր.

Բարիլ կաղէթալարըն Բուսլարա իտէն ալմալընտան տօլայը Ձար թարաթընտան Մ. Լուպէէ թէշիլէքիւրաթ պէյան օլընտը։

ՈՒՇԱԴՐՄԻԹԻՆ

Եթէ կուգէք հագնիլ կօշիկներ ուրոնք իրենց վրայ միացունեն ձեռքի եւ խմացկունութեան կատարելութիւն եւ մանաւանդ զինի չափաւորութիւն, առանց վարանելու դիւնքէք Ս. Ռօրպանճեանի, Մոսալլա, Տօթիլ Պաստիլիլ տալիլ զիմագ։

Одговорникъ А. Курбетванъ
печатница "Взвѣмость" — Варна.